

Kazimieras Gaivenis – žmogus ir mokslininkas

(1934 01 18 Stučiai, Tauragnų valsč. –
2003 07 11 Vilnius, Lazdynai)

JONAS KLIMAVIČIUS

Žmogus – lietuvis (labai patriotas) rytų aukštaitis uteniškis (be ryškesnio atlapaširdiškumo, be smarkesnio regioninio ir tarminio patriotizmo). Mokslininkas – kalbininkas terminologas (plačia apimtimi), taip pat leksikologas (prie abiejų priduriant –grafas), kalbos kultūros uolus darbininkas, kalbos švietėjas ir ugdytojas.

Mes atėjome iš vaikystės kaip šalies. XX a. humanisto prancūzo Antoine'o de Saint Exupéry visuotinai žinomą tiesą maga lietuviškai pakreipti ir praplėsti – iš savo tautos, jos istorijos, savo krašto, gimtinės, iš tėvų gūžtos, iš motinos skreito ir ta vaikystė, ir visi mes. Jaunuolis Jonas Basanavičius, tada sumenkusios, suvargusios, bet atsparios tautos vaikas, nuo gimtinės Kušliakalnio plataus „regračio <...> su regykla <...> net <...> už <...> Vilkaviškio“, žvelgdamas, kur „dūmai iš mašinos ant geležinkelio, <...>, neišpasakytinų jausmų mano širdyje sujudindami“ ir randasi troškimas platesnį pasaulį pamatyti (Basanavičius 1997: 36–37). Pamatęs Lietuvą, Prūsiją, Rusiją, Bulgariją, apskritai Europą, Ameriką, jau plačiai rėpė, plačiai ir giliai – į senovę! – įžvelgė savo gimtinę: „Mano gimtinė guli Ožkabalių kaime, <...>. Šito kaimo laukai tęsiasi ant. t.v. Valdaiškai-pajūrio kalnyno šiaurės krašto, <...> į vakarus <...> Prūsų link eina. <...> šiaurės linkui <...> iki Nemuno krantų, <...>. Pietų šonan <...> net iki Mozūrijos, <...>“ (Basanavičius 1997: 7). Ir taip 11 psl. iki savo kūdikystės! Tai ar šitas patriotizmo žadintojas ir įkvėpėjas, atgimstančios tautos patriarchas nėra ir didis universalistas – pasaulio visuotinybės žmogus? Jo mažytė gimtinė – plačiame universume! Kazimiero Gaivenio Tauragnai su Stučių gatve į jo – Stučių kaimą, buvę romiųjų sėlių ir paskui juos sulietuvinusių veržliųjų lietuvių paribyje, su per krikštą jiems priskirtais Molė-

tais ir Labanóru, mažiausiai aštuntas šimtmetis – nuo taurų amžiaus – Rytų Aukštaitijos miškingame kalvyne – ežeryne su Taurapiliu, bažnyčia, dvaru, 1944 m. beveik visi sudegę, tik likusi klebonija, tuoj atiduota mokyklai. Kazimiero pajautos tėviškės, gamtos, šeimos ir kaimynų terpėje, prisiminimais ir nuotaikomis gyvai išsiliedavusios pasakojimuose ir ekskursijose vaikams, labai pagauliai, išpūdingai perteiktos dukters (Gaivenytė-Butler 2004: 15–25). Toks liko ir mieste – Utenoje. Apie vieną bendramokslį „jaunatvišką kvailystę“, jiems pasibaigusią elgesio pažymio sumažinimu, tylusis Gaiveniokas „apgailestaudamas pasakė, kad gerą žinią tėvams parvešime“ (Šimkūnas 2004: 46). Tėvų mylimas – myli tėvus. Ar mums, kalbininkams, tai ko jau neprimena? 12-metis Jablonskių Jonukas skęsdamas labiausiai nusigando, „kaip jo netekus gailės ir verks motina“ (Balčikonis 1932: XIII). Sužeistas J. Basanavičius tą patį vakarą „gal paskutinį kartą“ rašo „Mylimiausia Motinėle!“ (Basanavičius 1970: 744), nes ji jį, savo pirmgimį ir dar vienintelį sūnų, kuriam teko „gimti *in asphyxia*“, tik po valandos atgaivintam, „labai buvo įpratusi lepinti ir mylėti“ (Basanavičius 1997: 17, 12). 18-metis vyras, per 6 metų sesutės Marutės, „neišpasakytai dailios“, „be galo meilios“ laidotuves užkasus taip „baisiai susigraudinęs“, kad vos neparpuolęs (Basanavičius 1997: 12). Graudusis lyrikas, didysis neoromantikas, atsparusis lietuvis Jonas Aistis, būdamas Prancūzijoje likęs *be Tėvynės brangios* ir be vietos, Liono stotyje ėmęs iš nuovargio ant grindų pabunda su „sunkiu sapnu: nusekęs tvenkinys ar ežeras, pilnas pusiau užtroškusių breugeliškų žuvų ir kitokių groteskiškai šlykščių būtybių, anapus to dumblo ir vandens, kitam šlaite, desperatiškai kalbina mane tėvas, kad grįžčiau namo. Ir taip kelis metus iš nakties į naktį...“ (Aistis 1991: 354).

Tokia – buvo!.. – mūsų, humanitarų, padermė, tokį palikimą paliko. Ir – ačiū Dievui! – mes ne vieniši. Tik vienas įsidėmėtinas pavyzdys – didysis Tėbų demokratijos karvedys Epaminondas, Michelio de Montaigne’io mąnymu, iš „trijų žymiausių žmonių“ „trečiasis ir, <...>, pats žymiausias“, už kurį „nė vienas žmogus nežinojo daugiau ir nekalbėjo mažiau už jį“ [tiek mažai kaip jis], bet „tai, ką kalbėjo, niekas negalėjo pasakyti geriau už jį“ (Montenis 1983: 130), visada prieš kautynes siūlydavęs taikiai susitarti, po jų visada – tik be ginklų – paleisdavęs belaisvius, bet didžiausias jo gyvenimo džiaugsmas buvo ne didžiausia, lemiamoji – Leuktrų mūšio – pergalė (pats nuo žaizdų mirė), o tėvų džiaugsmas ja (Монтень 1979: 672). Visur pasaulyje visada yra širdies žmonių. Bet beveik visada per mažai...

Toks ir K. Gaivenis. „Gabus artistas“ (Ivonis 2004: 59), „poetiškos dvasios žmogus“ (Keinys 2004: 38), Universitete – gal ir ne be gerbiamo profesoriaus Juozo Balčikonio įtaigos – palinksta į kalbą – į gimtąją tarmę (Gaivenis 2004: 71), nors pasidomi ir Konstantino Sirvydo, rytiečio anykštėno, morfologinėmis tarmybėmis (Gaivenis 2004: 67). Gyvenimas „vienodas, bet nenuobodus“ (Gaivenis 2004: 67). Pirmakursio pareiškimas laiške mokyklos draugui – „tampu pesimistu ir materialistu <...> skeptiku“ (Gaivenis 2004: 65) – veikiau tik platesnė gyvenimo, taigi ir jo tamsiosios pusės, tarp kita ko, ir įsistiprėjančios silpnosios lyties pajauta. Tolydžio ji įvairiapusiškesnė – yra ir „slapčiomis pasiūsti žvilgsniai“ (Gaivenis 2004: 69), ir – po pusantrų metų, baigiant studijas: „praeities nesugrąžinti, o dabartis šioje srityje nieko gero nežada“ – lieki „Dobilėlio penkialapio“ draugijoje (Gaivenis 2004: 72).

1959 m. studijas baigęs ir mokslinį darbą Lietuvių kalbos ir literatūros institute pradėjęs, visai trumpai pabuvo vardynininku (onomastu) – tai irgi paliko žymę, greitai tapo terminologu ir jau amžinu – inkliuzu.

Dar užgriebeš darybos dalyką – afiksų terminizaciją (1964), jau nuo 1963-ųjų pradeda skelbti straipsnius apie sudėtinius terminus, o 1969 m. apgina labai savarankiškai parašytą šios temos disertaciją (išsamiausi disertacijos straipsniai – 1968 m. ir po gynimo – 1975 m. ir net 1998 m.). Greitai susirgęs, ilgai sveiko.

Grižęs į mokslo rikiuotę dirbo dar daugiau ir įvairiom kryptim. Jo kandidatinio minimumo kalbos egzaminas, išlaikytas labai gerai, buvo pažymėtas tarp pačių geriausių. Disertacija išlavinęs savo mokslinio tyrimo teoriją ir praktiką, begale terminų svarstybų posėdžių ir konsultacijų ragavęs visokiausios rūgšties terminijos kūrimo ir taisymo duonos, iš Jono Kruopo atnešto žurnalo *Logos* susipažinęs su Stasio Šalkauskio terminologijos teorija (1983), taip pat daugeliu rusų, latvių ir kiek Vakarų terminologijos darbų, pats rengėsi kurti lietuvių terminologijos teoriją. Bet ne tik tam vienam pagrindiniam darbui nuosekliai atsidėjęs, o ir greta – ne prieš ir ne po – ir net pramaišiui su labai gausiu, beveik kasdieniniu moksliniu praktiniu terminijos kūrimo, norminimo, ugdymo darbu ir jo teoriniu grindimu ir vertinimu, o nepriklausomybės metais – ir terminografijos, terminų standartizacijos, terminų banko dalykais.

Didžioji gairė visada buvo akiratyje, bet K. Gaivenio eita iš tolo ir plačiai – rūpėjo įvairūs teoriniai visos mokslo kalbos dalykai – ir nespacificinė modalumo raiška (1986), bandymas rinktis vieną iš dviejų profesionalizmų

sampratą ir nušviesti jų santykį su terminija ir žargonizmais (1985), taip pat terminų vaizdingumas (1991) ir antropomorfiniai terminai (1989), terminų antonimija (1989) ir jų pragmatika (2000). Eita ir ne be atodairos į liaudinę specialiąją leksiką (1983) ir sąsajas su ja – terminizaciją ir determinizaciją (1997). Tai buvo ilgi ir įvairiapusiai, bet daugeliu atžvilgių nuodugnūs, grįsti paskui jau ir tarptautine patirtimi tyrinėjimai. Taip prie eita prie principų – tai str. „Bendrieji lietuvių terminijos kūrimo ir norminimo principai“ (1979) – pirmieji mėginimai juos kurti, šiuolaikiniai tarptautiniai ir šiuolaikiniai lietuvių. Dviem straipsniais rūpi kalbinius ir loginius terminų reikalavimus – taisyklingumą, tikslumą, darybinį patogumą (1994) ir du terminų norminimo principus – grynumą ir pastovumą (1996) ir priduria ekstralingvistinius – grynumo, autoriteto, efektyvumo, arba poveikumo, sistemiškumo ir paplitimo (statistinį) (1996, su Angele Kaulakiene).

Terminologijos teorijos akiratį plėtė jos istorija. Kiek anksčiau už jau minėtą S. Šalkauskio teorijos aptarimą paskelbė str. „J. Jablonskio veikla terminologijos komisijose“ (1982). Paties J. Jablonskio labai gausi ir sėkminga termininė naujadara K. Gaivenio liko nepastebėta, netirta (kitų – tirta) ir neįvertinta. S. Šalkauskio kėlimas aukščiau už J. Jablonskį, mano galva, yra grynai formalistinis – J. Jablonskis teorijos neparašė. Bet ją turėjo, ją pats vadovavosi ir ją perdavė. S. Šalkauskio teorija glūdėjo *Logose*, dabar – jo raštų tomuose, liks, matyt, istorijoje. Formalūs vertinimai nepagrįsti ir nepagrindžiami. Ir pats K. Gaivenis labai teisingai pažymi: „praktinė S. Šalkauskio terminų tvarkybos veikla ne vienu atveju prieštarauja jo skelbtiems teoriniams terminologijos principams“ (Gaivenis 1983: 136), o peržvelgęs jo žodynus – filosofijos (1983) ir pedagogikos (1996) konstatuoja ne tik tai, kad daugelis jo naujadarų *n e p r i g i j o*, bet kad buvo ir „blankios darybos“ (Gaivenis 1996: 90). K. Gaivenis nedaro, kaip jau neretas primityvas – *n e p r i g i j o, v a d i n a s i, b u v o n e g e r a s*, bet dar nepagalvoja, kad kartais tik todėl, kad reikmės tada būta nesubrendusios, neįsisąmonintos (pavyzdžiui, *žiūra* atgijo gal po pusšimčio metų ir gerokai prigijusi net ne viena reikšmė). Bet K. Gaivenis taikliai pastebėjo ir S. Šalkauskio tam tikrą formalizmą, nors tuo žodžiu nepavadino – „įvardijo dirbtines sąvokas“ (Gaivenis 1996: 90). K. Gaivenis taip niekada nedarė – jo terminologijos teorija ir praktika ėjo koja į koją.

Be S. Šalkauskio, K. Gaivenis iškėlė Ramūno Bytauto rimtus terminologijos pradmenis, Jurgio Elisono liaudinę ir mokslinę terminografiją.

Įdomus ir netikėtas straipsnelis „Vydūnas ir fizikos terminija“ (1993). Surasta terminijos įvairenybių Vinco Kudirkos, Vaižganto, Zigmo Žemaičio, Tado Ivanausko veikloje (2000). Pastebėti ir įvertinti Pauliaus Slavėno, Kazio Daukšo, Leono Mulevičiaus, savo mokytojo Jono Kruopo terminologijos darbai ir darbeliai.

O monografija *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys* išėjo autoriui baigus ir visus kitus darbus – tik 2002 m. I sk. „Terminų ypatybės ir jiems keliami reikalavimai“ (13–49), palyginti su straipsniais, yra ir naujų temų, sk. „Terminų tvarkybos būdai“ (63–87) atsirado jau ir posk. „Kompiuterinė terminų tvarkyba“, sk. „Terminijos kūrimo ir norminimo principai bei taisyklės“ (89–108) jie jau suskirstyti į bendruosius (kaip visos bendrinės kalbos) ir specialiuosius – principus ir taisykles. Turiningas sk. „Terminologijos kryptys, mokyklos ir žymesni tyrinėtojai“ (110–135) visas yra naujas. Kai kas nauja monografijoje yra iš straipsnių pakeista sėna, kartais, mano galva, be reikalo ir nepagrįstai.

Tarpe nuo disertacijos iki monografijos parašyta labai daug įvairiausios terminologijos ir tikrai nemažai kitokios kalbotyros. Visko ir nesuminėsi, viskam įvertinti reikia gerai įsiskaityti *Rinktinius raštus*. Galima iškelti tik tai, kas jau tada atrodė K. Gaiveniui labai būdinga ir lietuvių terminologijai tikrai reikšminga.

Jam neteko tyrinėti – disertaciškai ar studijiškai – terminų darybos. Tačiau kaip tik jis visą laiką daugiausia iš negausaus terminologų būrelio domėjosi neologija (naujažodžiais) ir naujadara (šiuos dalykus aiškiai skyrė) – rinkdavo iš žodynų, enciklopedijų ir kt., pateikdavo atrinktų sąrašus – iš viso keletą šimtų, taisydavo ar atmesdavo netikrus: „Naujadaras naujadarui nelygu“ (1974).

Nuolat skelbdavo įvairių aktualių mišriukų, beveik visada su bent koku teoriniu pamušalu, pavyzdžiui, „Terminologijos ugdymo vingiai: – Pora bendrų terminijos ypatybių. – Kas galima ir ko negalima terminijoje. – Afiksų specializacijos pliusai ir minusai“ (1973).

Pažvelgę į atskirų sričių terminijas beveik visur pirmiausia ar daugiausia matome terminologą Kazimierą Gaivenį, bet plačiausiai ir nuosekliausiai rėpė gamtotyrą. Tai augalų sistematikos inovacijos (1985), genčių ir rūšių pavadinimai (1985), pastabos apie sistematikos terminiją – augalų ir vabzdžių (2001), dar vabzdžių (1979) ir žuvų (1995) pavadinimai. Ne vienu atveju ir ne vienu požūriu patyrinėta technikos terminija (1972, 1975,

1981, 1990, 1994). O kur dar fizika, chemija, karyba, muzika...? Versdamas *Filosofijos žodyno* (1975, 488 psl.) penktąją dalį, be abejo, žiūrėjo jau patyrusio terminologo akimis.

K. Gaivenis visur ieškojo terminijos dalykų ir visur rasdavo terminologijos problemų, sakysim, net Kazimiero Būgos ir Ernsto Fraenkelio raštuose. Rašydamas disertaciją parašė ir tarsi specialią terminologinę recenziją „Dėl sudėtinių terminų pateikimo ir apibrėžimų „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ (1966). 1972 m. šio žodyno leidime „terminus tikslino, pildė ir visą tekstą skaitė K. Gaivenis“. Pakrypusiame 1969 m. *Tarptautinių žodžių žodyne*, recenzentų kritikuotame ir teisintame, K. Gaivenis nerado 100 reikalingų žodžių (1981). Pamatė leksikografų nepastebėtų žodžių iš Vydūno publicistikos (1993). Pasižiūrėdavo, kaip pateikiami terminai net dvikalbiuose žodynuose. Parašė nemažai recenzijų, ne tik terminų žodynų (kartais savo konsultuotų), bet ir dviejų *Lietuvių kalbos žodyno* tomų, sinonimų, palyginimų žodynų, kalbotyros bibliografijos... Kritikos ugnimi naikino laisvąją terminografinę chaltūrą: „MS-DOS – mažai naudos; „Verslininko žodynas“ ar žodžių sąvartynas?“

Kalbos kultūroje, Mūsų kalboje, Gimtojoje kalboje, specialiojoje (*Mokslas ir technika, Žemės ūkis, Mūsų gamta...*) ir bendrojoje periodikoje parašė daugiau kaip šimtą terminų – lietuviškų ir tarptautinių – reikšmių, formų, darybos, sintaksės taisyklių ir siūlymų, taip pat bendresnių pastabų ir patarimų, arti šimto bendrinės kalbos konkrečių dalykų ir dalykėlių, nemažai ir nuotaikingų, žaismingų kalbos įdomybių.

K. Gaivenio straipsniams būdingas aiškus, bet ne tiesmukas, o gerokai niuansuotas dėstymas, stilingumas, logiškumas – pats parašė net straipsnelį „Pasakyti logiškai ir lietuviškai“ (1987). Gera kompozicija – nuoseklumas, poskyriai, išvados, neretas epigrafas – tarsi raktas ir straipsniui, ir platesniam akiračiui.

Labai daug ir įvairių paties K. Gaivenio terminografijos darbų, keletas – labai didelių. Žymiausias – visos lietuvių kalbotyros mastu – kartu su Stasiu Keiniu parengtas savojo mokslo – *Kalbotyros terminų žodynas* (1990, 280 psl.: K. Gaivenio – 10–121, St. Keinio – 121–243), išleistas „Šviesos“, taigi mokyklai. Pirmasis buvo studentams 1971 m. Pensilvanijoje išleistas Williamo R. Schmalstiego ir Antano Klimo – lietuvių–anglų kalbomis – 116 psl. (didelio formato). Mokyklinis išėjo mokslingesnis. Teigiamą recenziją parašė ir W. R. Schmalstiegas. Žodyne apie 1800

terminų. 2007 m. Valentinos Skujių vadovaujamo septynių kalbininkų kolektyvo *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca* (624 psl.) – apie 2000 terminų.

Be galo daug laiko ir jėgų K. Gaivenis atidavė kitų sričių terminų žodynams, žodynėliams, rinkiniams, žinynams, kuriems dirbo kaip sudarytojas, konsultantas, taisytojas, normintojas, recenzentas, bet gal tik trimis atvejais anaip tol ne antraštiniame puslapyje pažymėta *konsultavo* ar *peržiūrėjo* K. Gaivenis, o keliasdešimt kartų – *peržiūrėjo* *LKLI Terminologijos komisija* (vėliau – *grupė, skyrius*), *suderinta su Terminologijos komisija, apsvastyta Terminologijos komisijoje* (vienu atveju savavališkai parašyta – *aprobavo*: Instituto *grupė* tokios teisės neturėjo). Tokia buvo tvarkelė... Gal koku atveju K. Gaivenio ir paties nenorėta – dėl kolektyvinėje rengėjų ar svarstybų pinkliavoje neįmanomos pasiekti kalbinės kokybės. Gana nesunkiai galima numanyti, kiek „be autorių kolektyvo, <...>“, labai aktyviai dalyvavo <...> Terminologijos komisijos atsakingasis redaktorius K. Gaivenis“, kai Teismo ekspertizės mokslinio tyrimo institute buvo rengiamas *Trumpas kriminalisto žinynas* (1970, 184 psl., 243 piešiniai, kiekvienas kurių su nurodomais nuo keleto iki keliasdešimt terminų). *Fizikos terminų žodyną* (1979, red. prof. P. Brazdžiūnas) sudariusioje komisijoje tarp 15 narių nurodytas ir K. Gaivenis. *Lazerių fizikos terminų žodyno* (1984, II leid. 1990) ir *Mokslinės ir techninės informacijos terminų žodyno* (1983) red. kolegijos sudėtyje – irgi. Tik jau nepriklausomybės metų *Radioelektronikos terminų žodyno* (2000, 1342 psl. 19000 terminų) 12 autorių sudėtyje – ir kalbininkas Kazimieras Gaivenis, abėcėliškai pirmas (ir dar du kalbininkai – absoliuti terminologų dauguma!) – su autoriaus teisių ženklu.

Terminologijos taisyklės (1992), į kuriuos sudėtas keturių *in corpore* tuometinių taisytojų ilgų metų triūsas, sudėstytas daugiausia A. Kaulakienės, bet sumanytas, rodos, K. Gaivenio, jo ir palaimintas, nors be ats. redaktoriaus. Beje, kai kurių recenzentų pasirodyta nesuprantant terminologijos.

Žodynininkui Antanui Lyberui pasikvietus terminologą K. Gaivenį, paskui dar prisidėjus rusistui Vytautui Šernui 1985 m. išėjo jų sudarytas *Mokyklinis lietuvių–rusų kalbų žodynas*, antrašte *Trumpas* (vietoje *mokyklinis*) išleistas ir 1989, 2002 m.

Buvo *Lietuvių kalbotyros klausimų* terminologijos, specialiosios leksikos ir mokslo kalbos tomų red. kolegijos narys (t. 16, 22, 24), ats. redaktorius (t. 29), *Terminologijos* ats. redaktorius (t. 2–7), *Kalbos kultūros* red.

kolegijos narys (sąs. 36–74), joje daug ir rašė, čia 50 sąs. suradęs apie 110 straipsnių ir straipsnelių, paskelbė ir apžvalgą „Terminų tvarkybos ir norminimo dalykai „Kalbos kultūroje“ (1986).

Tiksliai – nei valandomis, nei terminų skaičiais – nenusakomas darbo baras buvo terminų svarstybos – mažiau Institute, daugiau išeinamos, net išvažiuojamos. Nusitęsusios daugiau kaip per 40 metų. Beje, tada protokoluojamos, bet fiksuojami tik priimti terminai. O kur dar ateinantys ir skambinantys, laiškus siunčiantys terminologijos interesantai. Ir ne tik terminologijos. Vienai labai metodiškai poniai, atėjusiai susiredaguoti kokio rašto, vis dėlto, nors mandagiai, pasakė: – *Jaučiu, kad tas raštas man ir ateis* (per Instituto direkciją)... Daugumas buvo patenkintų, dėkingų, daugybė susirinko atsisveikinti, keletas dėkingų parašė (Trečiokaitė 2004: 48–49; Dudlauskienė 2004: 26–32), net viena iš jaunųjų terminologų (Zemlevičiūtė 2004: 56–58). Bet visko būta – kartą santūrusis, kantrusis Kazimieras, parafrazuodamas Edwardo Murphy'o dėsni, parašė: „Jeigu visi peikia – tai terminologija.“ Po dvidešimt metų pridėčiau – *ir visa bendrinė kalba*.

Institute buvo pirmasis grynas (be kitų kalbotyros sričių) nuolatinis etatinis terminologas, netrumpą laiką vienintelis, paskui – ir grupės, galiausiai skyriaus vadovas. Buvo terminologijos siela – pirmas ir kaip darbininkas, siųstyti nemėgdavo, ir kaip vadovas – į darbus, į šaltą vandenį ir ugnį, o paskutinis – tik trauktis nuo perkūnėlių ir velniukų. Laiko nugriebdavo ir iš poilsio dienų ir valandų. Vis dėlto iš atgaivos darbelių sudarė mielą, patrauklią knygelę *Margas žodžių pasaulis* (1987), duktė dar surūpino nemažą rinkinėlį vaikams *Nuostabioji žodžio šviesa* (2014).

Visą K. Gaivenį ir visą jo veiklą vaizduojuos kaip didelę labai margą mozaiką, kurioje matyti keli gerai įcentruoti ryškūs, neblunkantys akmenėliai ir per margumą vis dėlto justis vientisumas ir prasišviečia neišdildomas pasiryžusio, atsidavusio mokslo tiesos siekėjo paveikslas. Gal buvo net mokslo didvyris? Spręskite kiekvienas, aš pasakysiu tik J. Aisčio 1935 m. iškeltus 2 kriterijus: 1. „Herojui reikalinga aukotis“. 2. „Herojus privalo prasimušt per rutinos plūtą“ (Aistis 1991: 165). Tai argi ne? Bet J. Aisčio esė ne be reikalo pavadinta „Kelią herojui!“ ir pasakyta: 1. „Sunku būti nelaukiamam herojui“. 2. „Reikėtų nuvalyti kelią herojams“. 3. „Reikia pastebėti herojų gyvą“ (Aistis 1991: 165). Tarp mūsų jis gyveno, mes – prie jo. Tokia buvo mūsų, humanitarų, padermė, tokį palikimą paliko K. Gaivenis ir mes paliekam. Jau 12 metų su K. Gaivenio metme-

nimis. Nesunku jau pamatyti kokią prašovą ar blaką, bet argi ne metmenys, audeklas svarbiausia – ar jų daugiau nereikia? Nekalbant apie ataudus. Kiek dar metų iki naujo terminologijos teorijos audeklo? Argi užteks terminologijos istorijos disertacijų, *Terminologijos* straipsnių, terminografijos ir terminų banko pragmatikos? Kas dabar iš pogaiveninės kartos turi tokį tvirtą, glaudų teorijos ir praktikos ryšį? Jau net 24 metai su *Kalbotyros terminų žodynu*. Visais šešiais abiejų skaičių linksniais kasdien linkniuojami *iššūkiai*, o šitas konkretus – ne *iššūkis*? Kada link *atsako*? Jums klausimai, neoterminologai! Įsidaktaravę ir besidaktaruoją! Ir kalbos kultūros darbininkai, jau palikti be *Kalbos kultūros* – nuo nelengvų, 1961 priklausomybės metų, taigi daugiau kaip po 50 metų. Tai mes ir jūs – kalbininkų gyvojo sąlyčio su visuomene, tauta pirmoji linija. Nepriklausomybės 25-ieji, naujojo – visokių laisvių, teisių ir gėrių tūkstantmečio 14-ieji metai baigiasi, vadinasi, praeina – greitėdami prabėga. Vergilijus gerai žinojo ir amžiams pasakė, kas tada darosi:

- - - *Taip viską likimas*

Traukia į blogąją pusę ir verčia atgal vien težengti.

Ar neateis postterminologija ir postkalbos postkultūra – padžiūvusiom šaknim, pasaususiom šakom? Gana žodžių ir klausimų! Laikas didesniems darbams!

ŠALTINIAI

- Gaivenis K., Lyberis A., Šernas V. *Mokyklinis lietuvių–rusų kalbų žodynas*, Kaunas: Šviesa, 1985.
Gaivenis K., Lyberis A., Šernas V. *Trumpas lietuvių–rusų kalbų žodynas*, Kaunas: Šviesa, 1989; 2002.
Gaivenis K. *Margas žodžių pasaulis*, Vilnius: Mokslas, 1987.
Gaivenis K., Keinys St. *Kalbotyros terminų žodynas*, Kaunas: Šviesa, 1990.
Terminologijos taisyklės. Parengė K. Gaivenis, A. Kaulakienė, St. Keinys, J. Klimavičius, Vilnius: Mokslas, 1992.
Gaivenis K. *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkymo metmenys*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2002.
Kazimieras Gaivenis. Bibliografijos rodyklė. Sudarė A. Noreikaitė, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2003.
Iš Kazimiero Gaivenio laiškų klasės draugui Jonui Ivoniui. – *Terminologijos istorijos ir dabarties problemos*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2004, 62–74.
Gaivenis K. *Rinktiniai raštai*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2014 (naudotasi redaguojamu rankraščiu).
Gaivenis K. *Nuostabioji žodžio šviesa*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2014.

LITERATŪRA (TIK CITUOTA)

- Aistis J. 1991: *Dievai ir smūkeliai. Apie laiką ir žmones. Milfordo gatvės elegijos*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjunga.
Balčikonis J. 1932: Trumpas gyvenimo aprašymas. – *Jablonskio raštai* 1. Red. J. Balčikonis, Kaunas: Švietimo ministerijos leidinys, XI–XXVIII.

- Basanavičius J. 1970: *Rinktiniai raštai*, Vilnius: Vaga.
- Basanavičius J. 1997: *Mano gyvenimo kronika ir nervų ligos istorija. 1851–1922 m.*, Vilnius: Baltos lankos.
- Dudlauskienė N. 2004: Prisimenant lietuvių terminologijos puoselėtoją m. dr. Kazimierą Gaivenį. – *Terminologijos istorijos ir dabarties problemos*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 26–32.
- Gaivenis K. 1983: S. Šalkauskio terminologijos teorija. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 22. *Lietuvių specialioji leksika*, 128–136.
- Gaivenis K. 1996: Apie du tarpukario laikų terminų žodynėlius. – *Terminologija* 3, 89–96.
- Gaivenytė–Butler J. 2004: Yra ten namas mėlynom langinėm vienišas... – *Terminologijos istorijos ir dabarties problemos*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 15–25.
- Ivonis J. 2004: [Iš klasės draugo dienoraščio]. – *Terminologijos istorijos ir dabarties problemos*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 59–61.
- Keinys S. 2004: Žiupsnis minčių apie Kazimierą Gaivenį ir jo metą. – *Terminologijos istorijos ir dabarties problemos*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 33–40.
- Montenis M. 1983: *Esė*. Vert D. Droblytė, Vilnius: Mintis.
- Šimkūnas R. 2004: Kazimierui hašų nereikėjo. – *Terminologijos istorijos ir dabarties problemos*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 45–47.
- Trečiokaitė A. 2004: Kazimierą Gaivenį prisimenant. – *Terminologijos istorijos ir dabarties problemos*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 48–49.
- Zemlevičiūtė P. 2004: Žmogus, kurį visuomet atsiminsiu. – *Terminologijos istorijos ir dabarties problemos*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 56–58.
- Монтень М. 1979: *Опыты* 1–2, Москва: Наука.

KAZIMIERAS GAIVENIS AS A PERSON AND A SCIENTIST

As a person – patriotic Lithuanian from Rytų Aukštaitija (East Highland) region (without the openness characteristic to this ethnic group and without a clear regional and dialectal patriotism). As a scientist – a linguist as well as terminologist and terminographer, an educator on the issues of language. Such linguists establish contact with the society. His most prominent works are his doctoral thesis *Sudėtiniai terminai dabartinėje lietuvių kalboje* (Complex terms in the modern Lithuanian) (1969), a monograph *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys* (Lithuanian terminology: an outline of the theory and ordering) (2002) and *Kalbotyros terminų žodynas* (Dictionary of linguistics) (together with Stasys Keinys, 1990). A close relationship between the theory and practice of terminology and terminography is a feature of Gaivenis' scientific activities. Being a head of the Terminology Department (previously Terminology Group) at the Institute of the Lithuanian Language he was a soul of Lithuanian terminology and its *spiritus movens*. In many aspects he was the first or the only.

Gauta 2014-12-10

Jonas Klimavičius

Erfurto g. 56-14

LT-04107 Vilnius, Lietuva